

Antun Weissgerber

METANOJA

Sveta godina poziva nas na pomirenje s Bogom i s ljudima. No to pomirenje uključuje unutrašnje obraćenje, ozbiljan preokret srca, obračun sa zloćom i prihvaćanje novoga puta, nove preorijentacije života prema Bogu i njegovu Kraljevstvu. Svima nama, koji želimo da Sveta godina donese svoje prave i trajne plodove, potrebno je da zađemo u poruku Božje objave koja nam autentično tumači što je pravo obraćenje i nutrine srca i vanjštine djelovanja. Radi se o trajnoj i uvijek suvremenoj Božjoj poruci, koja ima svoj povijesni razvoj od prvih početaka kod Mojsija do punine u Evanđelju. Nakon strahota prošlog rata lako nam je bilo povijedati o pokori, jer je Božja kazna nad grijesima naroda bila očita i opipljiva. Ljudi su masovno hrlili u crkve i tražili pomirenje s Bogom, pomišljajući na sve zlo koje ih je stiglo i koje im je prijetilo. No nakon tog naraštaja ruševina podigao se novi naraštaj »ekonomskog čuda«, »tehničke preobrazbe svijeta«, »visokog standarda«, »osvajanja svemira« »seksualne revolucije«. Njemu su uši gluhe za sve što traži žrtvu želja za dobrima i užicima zemlje i tijela. No i njega valja dovesti do kršćanske »metanoie«. Potrebno je stoga i današnjem naraštaju snažno naglasiti pozitivne vidike obraćenja, koji negiraju samo grešne izrode življenja da bi afirmirali pravi i puni život duha s Bogom, zajedništva s braćom ljudima i gospodstva nad prirodnim i tehničkim dobrima, bez robovanja ljudskim strastima. Zato je danas nužno zaći u biblijski smisao obraćenja koji u sebi nosi preokret duha k višem, vrednijem, punijem humanizmu, obogaćenu na božanskim izvorima čovjekove veličine.

Ovaj prikaz neće biti iscrpna teološka rasprava, nego tek podsjetnik onih najvažnijih elemenata koje sadržava biblijska poruka o pokori i o

obraćenju. No Božji poziv na preokret srdaca i životnih putova pretpostavlja Božju nauku o težini ljudskih grijeha, o grešnom stanju cijelog čovječanstva po iskonskoj krivnji praroditelja. Pretpostavljamo poznavanje i priznavanje ljudske opće grešnosti i osobne krivnje, koji zahtijevaju s naše strane stalan proces obraćenja. No ostaje pogibelj da se obraćenje olako shvati, jer se na grijeh gleda lakomisleno i šablonski. Tko ne priznaje grijeha u religioznom smislu kao uvredu Božje svetosti, tome je o obraćenju uzalud govoriti. Njemu je najprije potrebna iskonska »metanoia« spoznajе Boga i čovjekove posvemašnje ovisnosti o Bogu.

1. Ritualna »metanoia« starog Izraela

Već kod Mojsija dolazi do izražaja grijeh naroda, koji krši sveti Savez zajedništva s Bogom na Sinaju. Grijesi pojedinaca i cijelog naroda bili su teško kažnjavani, ali je Božja namjera htjela putem kazne opametiti taj »narod tvrde šije« i privesti ga k obraćenju srca. Najgore krivce Bog je istrijebio iz naroda, da bi se narod vratio k svome Bogu. No da bi on okajao krivnju i da bi se odvrtila srdžba Svevišnjega, liturgija Šatora imala je niz vanjskih čina za priznanje grijeha i poniženje pred Jahvom: pokora i post, razdiranje haljina i oblačenje grube vreće, ležanje u pepelu i posipanje glave pepelom, a na bogoslužnim sastancima uzdisaji i bolni jauci. Psaltir ima nekoliko takvih ritualnih obrazaca tužbe i prošnje za smilovanjem (Ps 60, 74, 79, 83 . . .). Objavljuju se i žrtve pomirenja, tzv. okajnice i pomirnice. Kadikad svećenici pozivaju sav narod na javno priznanje grijeha (Suci 10, 10; Sam 7, 6) uz zagovor narodnog starješine ili proroka (Izl 32, 30). Takve oblike pomirenja s Bogom nalazimo kroz cijeli Stari Savez sve do u Isusovo vrijeme. Liturgija pokore značajan je dio starozavjetnog bogoslužja. No imao je u sebi pogibelj površne vanjštine bez unutrašnjeg kajanja.

2. Proročka »metanoia« unutrašnje preobrazbe

Već je Natanov nastup pred preljubnikom Davidom upozorio na unutrašnju dimenziju obraćenja srca, koje pokajnički kralj prihvaća skupa s kaznom nad svojim domom. Uz ritualnu pokoru »na goljoj zemlji pokriven vrećom« (2 Sam 12, 16) kralj vapije za smilovanjem. Kao nadahnuti prorok ispjevao je svoje divne pokorničke psalme, koji svjedoče koliko je njegovo obraćenje bilo unutrašnje, u dubinama »srca skrušena i ponižena«. Ta tema postaje jednom od glavnih proročkih poruka od 8. st. pa nadalje, kad se sve više osjećao otpad naroda i od prave vjere i od moralne čistoće. Nasuprot plitkoj težnji naroda da izvrši tek vanjske obrede pokorničkog bogoslužja proroci će tražiti unutrašnje obraćenje srdaca i preokret u djelima: »Razderite srca a ne haljine svoje!« (Jl 2, 13) Smisao moralnog obraćenja jest: »Tražite dobro, a ne zlo, da biste živjeli . . .« (Am 5, 14). Obraćenje se proteže na odnos i prema Bogu i prema ljudima.

Prema Bogu to je žarki poziv da narod ostavi kumire i tuđe bogove te da se vrati »Jahvi, Bogu svome« (Hoš 14, 2) i da teži »upoznati Boga« (6, 3). Iz religioznog obraćenja slijedit će i moralni popravak, kao što su zla djela dovela narod do idolopoklonstva: »Operite se, očistite se! Uklonite mi s očiju djela opaka, prestanite zlo činiti!« (Iz 1, 16) Prema bližnjemu to znači poziv na djela pravde i ljubavi: »Učite se dobrim djelima: pravdi težite, ugnjetenom pritecite u pomoć, siroti pomozite do pravde, za udovicu se zauzmite!« (Iz 1, 17) Mihej odgovara onima koji bi se htjeli s Bogom izmiriti po žrtvama »tisuće ovnova i tisuće tisuća potoka ulja«, ili »žrtvujući sina prvorođenog zbog svoga zločina«, kako je potrebno i kako Bog traži »samo činiti pravicu, milosrđe ljubiti i smjerno sa svojim Bogom hoditi« (Mih 6, 6—8). Bogu se gadi i sama molitva onih koji ne mare za dobra djela, nego čine opačine: »Molitve samo množite, ja vas ne slušam. Ruke su vam u krvi ogrezle, operite se, očistite se! . . .« (Iz 1, 15—16)

Proročka opomena pokazuje narodu kao najteži grijeh što je razvrgao sveti Savez s Bogom: »Sinove sam ti odgojio, podigao, ali se oni od mene odvrgoše . . . Boga ostaviše, prezreše Sveca Izraelova, njemu su okrenuli leđa« (Iz 1, 2, 4). U propovijedima Izaije i Jeremije Izrael je postao »nevjerna zaručnica«, »kći se sionska odmetnula«, jer je pošla za tuđim bogovima i predala se odurnim ljubavnicima — kanaanskim kumirima. Otud silan vapaj rastuženoga proroka: »Vrati se, odmetnice, Izraele . . . samo priznaj svoju krivnju da si se odvrгла od Jahve, Boga svoga . . .« (Jr 3, 12) Iz religioznog otpada razvio se i ćudoredni otpad svakovrsne društvene nepravde nad slabima i nemoćnima u narodu. Proroci traže za obraćenje svestrani popravak nepravdi i milosrdna djela prema udovicama, siromašnima, nejakima, tuđincima. Vrhunac zla bilo je žrtvovanje nejake dječice pred oltarima kanaanskih idola i sakralne orgije pod brežuljcima i po sjenatim drvećem: »Žrtvovahu sinove svoje i kćeri svoje zlodusima; prolijevahu krv nevinu, krv sinova i kćeri svojih, koje žrtvovahu likovima kanaanskim« (Ps 106, 37—38). Na to najveće zlo »Jahve srdžbom planu, zgadi mu se njegova baština. Predade ih u ruke pogana te njima vladahu mrzitelji njihovi« (40—41). Na tvrdokornost naroda redovita je Božja prijetnja kroz proročka usta da će ih Bog »predati u ruke neprijatelja njihovih«. Konačna kazna, koja je bila i izvršena, bilo je asirsko-babilonsko sužanjstvo. Kad više ne pomažu nikakve opomene ni prijetnje, Bog udara šibom, razbija Izrael kao lončarski sud, baca ga u povijesnu katastrofu. Tek tamo će se očistiti Ostatak Izraelov da bi s njime Bog gradio novi obraćeni narod. Taj je Ostatak nada budućnosti, klica obnovljenog Izraela, kome Bog daje »novo srce i nov duh« (Ez 18, 31).

Od Amosa pa do Ezekielu stalno se produbljuje kroz proročke knjige spoznaja zloće grijeha i potreba unutrašnjeg i praktičnog obraćenja. Ono se nalazi u stalnoj *retrospektivi* prema sinajskom Savezu, koji ostaje mjerilo starozavjetne pravednosti i vjernosti Bogu. Knjiga utjehe konačno ustanovljuje da se Ostatak naroda obratio, jer mu je »Zakon u srcu . . .« (Iz 51, 7) U tom novom stanju naroda, učvrščena u vjernosti, počinje i

nova tema obraćenja koja gleda *prospektivno* u mesijansku budućnost. Navješćuje se *žrtva Sluge Jahvina*, koji će preuzeti na se naše opačine, da nas njegove rane iscijele. On će postati »Janje odvedeno na klanje ne otvarajući usta svojih«, na nj će Bog »svaliti opačine sviju nas«, da »njegovom modricom budemo izliječeni«. »Sluga moj pravedni opravdat će mnoge i krivicu njihovu na sebe uzeti« (Iz 53). Po žrtvi Sluge-Mesije započet će novo doba *obraćenja sviju naroda*, propovijedat će se i poganima »da se obrate i žive«. Ta je poruka anticipirana kod proroka Jone stvarnim propovijedanjem poganskoj Ninivi da obraćenjem odvрати od sebe Božju kaznu. U izraelsku crkvu stupat će mnogi prozeliti kao obraćenici s poganstva. Počinje otvaranje nacionalne crkve prema univerzalnoj, ali još posve unutar Mojsijeva Zakona i otačkih predaja. Propovijedanje proroka pomognuto udarcima izgnanstva rodit će *novu duhovnost obraćenja*, koja će se odraziti u knjigama svećeničke i mudrosne književnosti: zajedničke tužaljke u psalmima priznavat će narodne grijehе od iskona moleći Boga da se smiluje svom narodu i očuva ga u svojoj pravednosti te mu dadne oprostjenje i spas. U središtu bogoslužja sada je žrtva »raskajana srca«, koja traži unutrašnje očišćenje i potpunu vjernost zapovijedima svetog Saveza (Iz 63, 7; 64, 11; Ezr 9, 5—15; Neh 9; Dn 9, 4—19 . . .). Ritual stupa u pozadinu, a srce puno pokajanja u središte liturgije.

3. Ivanova »metanoia« pokore

Kad je Zaharijin sin stupio na obale Jordana kao preteča koji pripravlja putove dolasku Mesije, progovorio je rječnikom starozavjetnih proroka. On je posljednji prorok, najveći po dostojanstvu, jer je imao kao proročki kažiprst prokazati prisutnoga Mesiju: »Zaista, kažem vam, između rođenih od žene nije ustao veći od Ivana Krstitelja« (Mt 11, 11), veli za njega Isus. Posvećen u majčinoj utrobi i pozvan da »mnoge sinove Izraelove vrati Gospodinu, Bogu njihovu« (Lk 1, 16) postat će novi Ilija, ne u osobi, nego »u duhu i sili Ilijinoj, da vrati srca otaca prema djeci, a nepokorne nazoru pravednika te pripremi Gospodinu sklon narod« (Lk 1, 17). Obraćenje, koje propovijeda taj prorok utjelovljene pokore, oslanja se na posljednju proročku poruku Starog Saveza: duboka *čudoredna preobrazba srca* i spremnost na *primanje novoga Kraljevstva Božjega*: »Obratite se jer je blizu kraljevstvo Božje!« (Mt 3, 2) I on će progovoriti proročkim prijetnjama onima koji su k njemu došli bez unutrašnjeg pokorničkog raspoloženja, poslanicima farizeja i saduceja, koji su se brinuli samo za ritualnu čistoću, a ne moralnu, onima koji se oslanjahu na rod Abrahamov, a ne na pravedna djela. Upotrijebit će najstroži rječnik protiv tih »zmijjskih legla« koja nose samo masku pravednosti te misle da im ne treba pokore. No Ivanova prijetnja neće biti navještaj povijesnih katastrofa, nego navještaj *posljednjeg suda* kojim će Mesija očistiti svoje gumno da rastavi pljevu od pšenice. Taj sud već počinje na ovom svijetu,

jer je »već položena sjekira na korijen stablima: svako će stablo koje ne daje dobra roda biti posječeno i bačeno u oganj« (Mt 3, 10). Ivan traži od njih *djelotvorno* obraćenje, inače im prijeti odbačenje: »Rodite, dakle, rodом koji odgovara obraćenju!« (Mt 3, 8)

Nakon velike prijetnje nastupa *velika nada* onima koji se istinski obraćaju: dolazi onaj Veliki, onaj koji ima doći, onaj kome Ivan nije dostojan odriješiti remenje na obući, onaj koji će uspostaviti Kraljevstvo Božje i krstiti ognjem i Duhom Svetim da dadne novi život svijetu: »I svako će tijelo vidjeti spasenje Božje« (Lk 3, 6). Ova je poruka elektrizirala narodne mase koje već dugo očekivahu obećanoga Mesiju. Nastao je spontani pokret naroda prema Jordanu, najviše onog običnog sitnog svijeta, onih malenih i željnih obraćenja. Od tog naroda Ivan traži dvoje: priznanje grijeha u *vidljivoj znaku krštenja vodom*, koji, doduše, ne pere grijeha, nego navješćuje Kristov krst sakramentalnoga pranja grijeha, ali ipak raspolaže duše na unutrašnje kajanje kao preduvjet sakramentalnom očišćenju: »Ja vas krstim vodom, a među vama stoji Netko koga vi ne poznate . . . Onaj koji krsti Duhom Svetim« (Iv 1, 26—33). Priznanje grijeha spada na prošli život, a za budući Ivan traži *obraćenje u djelima pravde i ljubavi*: carinici nek ne traže više nego im je određeno; vojnici neka ne čine nasilja, neka lažno ne prijavljuju i neka se ne bune zbog plaće; bogati neka podijele svoja dobra siromašnima . . . Bilo je sigurno i drugih konkretnih primjena za druge staleže da svi postignu djelotvorno obraćenje. U tome je Ivan posve jednak zahtjevima davnih proroka: obraćenje se mora pretvoriti u djela, inače je jalovo.

Krstitelj slijedi proročku poruku i u divnoj slici: »Pripravite put Gospodnji, poravnite mu staze!« (Lk 3, 4) Posuđena je od Izaije (Iz 40, 3), ali i Jeremija upotrebljava tu sliku kao simbol obraćenja, da bi se »svaki vratio sa svog zlog puta« (Jr 36, 3). Slika je razrađena četvero- značno, a ima bogatu primjenu za sve ljude svih vremena; doline malo- dušja i očaja treba da se ispune pouzdanjem, brežuljci taštine i brda oho- losti treba da se snize do poniznosti, krivudavi putovi lutanja i trke za stvorovima treba da se isprave do ravne ceste prema vječnim dobrima, hrapavi putovi ljudskih neukroćenih strasti i mana treba da se izglate do savršenosti, jer dolazi veliki Kralj s neba koji ulazi pripravljenim puto- vima u naša srca. I naše doba ima uz osobna zastranjenja zlih putova i one zajedničke napasti iskvarene kulture koje posve upadaju u Ivanovu parabolu: duboke doline »filozofije očaja«; strme gore oholog »huma- nizma deificiranog čovjeka«; vrlo krivudave staze trke za kumirima dana i mode, za obiljem »potrošačkog društva«; pa i one teške hrapavosti mržnja i nesloga među narodima izniklih iz kolektivne i individualne se- bičnosti, skupa s dubokim blatom seksomanije i mlitavog indiferentizma prema svemu duhovnome i vječnome. Imao bi Krstitelj što reći našem vremenu! No da li bi i opet ostao glas »vapijućeg u pustinji«?

Poput starih proroka Ivan zahtijeva korjenito moralno obraćenje, pa makar zbog toga izgubio glavu. Tako se i zbililo kad je marioneti na prijestolju prigovorio preljub, a kći preljubnice tražila je, nagovorena od

zle matere, glavu Proroka. Uživajući ove zemlje mrze proroke prave moralne »metanoie«, ali vole one koji im laskaju snizujući božansku etiku na razinu njihovih želja. A pravi proroci ne mare za prohtjeve ni masa i mogućnika, ne podliježu ni demagogiji ni strahu pred silnicima, nego dosljedno propovijedaju povratak k Bogu i njegovu zakonu.

4. Kristova »metanoia« novog života

Krist započinje ondje gdje Ivan svršava. Uzima mu istu riječ iz usta: »Obratite se, jer je blizu kraljevstvo nebesko!« (Mt 3, 17), da nastavi novom porukom Evanđelja: »Ispunilo se vrijeme, približilo se Kraljevstvo Božje. Obratite se i vjerujte Radosnoj vijesti!« (Mk 1, 15) Krist uzima čudoredno obraćenje kao bazu jedne posve nove »metanoie« koju može samo on donijeti: »Zakon bijaše dan po Mojsiju, a po Isusu Kristu dođe milost i istina.« (Iv 1, 17)

I Spasitelj će poput Ivana nemilice osuditi ritualnu i legalističku čistoću bez unutrašnje pravde. Sa sedmerostrukim »Jao vama!« udarit će po »obijeljenim grobovima« i »zmijskim leglima«, po onima koji »čiste zdjelu izvana, dok su unutra puni otimačine i pohlepe«, po onima koji »cijede komarca, a gutaju devu«. I on će proročkom strogošću prijetiti kaznom »preljubničkom naraštaju«, a nevjernom Jeruzalemu navijestiti razorenje i rasap. Učenike će upozoriti: »Ne bude li vaša pravednost veća od pravednosti književnika i farizeja, sigurno nećete ući u kraljevstvo nebesko« (Mt 5, 20). Krist se nimalo ne odjeljuje od svete strogosti starozavjetnih proroka, nego se uspinje iznad njihove poruke: »Nemojte misliti da sam došao ukinuti Zakon i Proroke! Ne dođoh da ih ukinem, već da ih dopunim...« (Mt 5, 17)

Obraćenje koje Isus propovijeda, dodaje čudorednoj obnovi savjesti prema proročkoj starozavjetnoj poruci trostruku »metanoiu« našeg mišljenja, djelovanja i samog bića:

1. *vjersku* u primanju nove objave i novoga kraljevstva Božjega
2. *zakonsku* u prihvaćanju novog zakona ljubavi koji pročišćuje i usavršuje starozavjetni zakon stroge pravde
3. *milosnu* u dubokoj promjeni našeg bića po nadnaravnom uzdignuću do dioništva u Božjem životu.

Prvo. Krist kao Riječ iz krila Očeva otkriva nam nove tajne Božanstva: trojstvenu osobnost Boga i utjelovljenje Sina skupa s uzdignućem čovjeka u suživot s Bogom. Taj novi svijet misterija treba da ljudi prihvate vjerom koja ne znači samo umno podlaganje Božjoj objavi, nego *životno predanje cijele osobe* da odsada živi prema tim tajnama. Sam Krist nije samo vjesnik i učitelj te nove istine, nego *sadržaj vjere*. Zato predanje vjere znači predanje njegovoj osobi, da njega slijedimo, da za njega i njegovo kraljevstvo živimo i umiremo, da se svega odrečemo radi njega. Moramo promijeniti mišljenje (metanoein) ne samo o Bogu nego i o

samima sebi, o smislu svojega života i opstojanja. Moramo se orijentirati posve prema eshatološkoj budućnosti koju On sam uskrsnućem i otvaranjem neba ostvaruje. Moramo prihvatiti Božje kraljevstvo kao pripremu na nebesku budućnost, inače ćemo biti osuđeni: »Tko uzvjeruje i pokrsti se, spasit će se. Tko ne uzvjeruje, osudit će se.« (Mk 16, 16) A njegovo Kraljevstvo više neće biti nacionalno-židovsko, nego općeljudsko za sve narode: »Idite po svem svijetu, propovijedajte Radosnu vijest svakom stvorenju!« (Mk 16, 15)

Krist posebno snažno prijeti onima koji vjerom ne prihvaćaju novu objavu iz njegovih usta, premda vidješe znake i čudesa. Bit će lakše Nivljanima nego Židovima, Tiru i Sidonu nego Kafarnaumu i Betsaidi u dan sudnji, jer ne primiše riječ potvrđenu s neba. A najteže prijeti vođama koji poznaju Pisma, koji primiše više svjetla, a opiru se svjetlu, pače »zamrznuše svjetlo, jer im djela bijahu zla«. Ali isto tako snažno blagoslivlje one koji »slušaju riječ Božju i drže je« (Lk 11, 18). »Tko sluša moju riječ i vjeruje Onome koji me posla, ima vječni život« (Iv 5, 24). Tko bude vjerovao, »iz njegove će nutrine poteći potoci žive vode« (Iv 7, 38). Krist dakle obvezuje na vjeru sve koji primiše svjetlo objave, da bi po vjeri prešli iz carstva tmina u kraljevstvo ljubljenoga Sina.

Drugo. Proglasivši da je došao dopuniti Zakon, Krist je nastupio kao reformator moralnoga kodeksa. Povećao je moralnu *objektivnu normu* u čistoći i čvrstoći nerazrješive ženidbe, u praštanju uvrede mjesto osvete, u ljubavi i prema neprijateljima: »Čuli ste da je rečeno starima . . . A ja vam velim . . .« (Mt 5) Povećao je i *subjektivnu normu* naših čina, kad je proglasio grijehom i »pogled s požudom«; kad je pohvalio vrijednost čina po nakani srca koja udovičina dva novčića čini većim darom nego pregršt zlatnika iz bogataškoga viška; kad je pohvalio molitvu, post i milostinju u potaji bez zvučne reklame pred drugima; kad je degradirao sebične pozive i darove koji traže uzdarje na ovom svijetu, jer »primio si plaću svoju«. Vrhunac vrijednosti Krist stavlja u nakanu srca, ne u materijalnu vrijednost dara. No time nije nimalo umanjio potrebu vanjskih djela koja utjelovljuju dobru volju: »Neće svaki koji mi govori: Gospodine! Gospodine! ući u kraljevstvo nebesko, nego koji vrši volju moga nebeskog Oca« (Mt 7, 21).

Konačno usavršenje moralnog zakona stavlja Isus u »*novu zapovijed*«, koja nije nova po sadržaju nego po važnosti. Proglašuje jednako-vrijednom ljubav prema Bogu i blišnjemu, jer su u te dvije zapovijedi sadržani »sav Zakon i Proroci«. Ljubav prema Bogu pokazujemo slušajući njegove zapovijedi i ljubeći jedan drugoga (Iv 14, 23—13, 34; 15, 12). Mjera te ljubavi jest: »kao što sam ja ljubio vas«. Najjači dokaz te ljubavi jest »položiti vlastiti život za svoje prijatelje«.

Pred tako visokim zahtjevima slabi čovjek bi klonuo da Krist nije obećao svoju pomoć: »Što je ljudima nemoguće, to je Bogu moguće« (Lk 18, 27). »Bez mene ne možete ništa učiniti« (Iv 15, 5). I da je *milosrđe* Spasiteljevo spremno našoj slabosti praštati, ako smo mi spremni opro-

stiti svojim uvrediteljima i dužnicima. Najutješnije stranice Evandjelja ispunjene su milosrđem Kristova srca prema svim vrstama grešnika koji se kaju. Najljepše parabole Kristove prikazuju milosrdnu dobrotu Oca nebeskog prema izgubljenom sinu i Dobrog Pastira prema izgubljenim ovcama. Ispred našeg obraćenja ide Božje milosrđe, koje poziva po Isusu sve grešnike na spasenje. To je milosrđe koje nalomljene trstike ne prelama ni tinjajućeg stijenjka ne gasi. Ali i ono je zahtjevno, jer kome Krist prašta, od toga i traži popravak života: »Idi i od sad ne griješi više!« — veli preljubnici. »Eto ozdravio si! Više ne griješi, da ti se što gore ne dogodi!« — govori uzetome ozdravljeniku u Bethzedi.

Nije dobro Isusovo milosrđe nad grešnicima odjeljivati od Isusove osude nad grijehom. Dok Isus ljubi grešnike, mrzi grijeh. Bez kompromisa traži popravak života. Milosrđe ne ukida Zakon, nego popravlja ruševine prekršenog Zakona. Nakon iskrenog obraćenja nove su ruševine još opasnije. Kad davao opet uđe u kuću odakle je izašao, »posljednje stanje ovog čovjeka gore je od prvašnjega« (Lk 11, 26). Ni pastoralna ljubav Crkve ne smije kljaštriti moralni zakon da bi lakše spasila grešnike. Spasenje duša ne postizava se smanjivanjem objektivnih zahtjeva pravednosti nego preokretom volje protiv grijeha prema novom životu. Možemo progledati kroz prste samo materijalnim grijesima bez vlastite krivnje, i to kad ne ugrožuju buduće čine i dobro zajednice. No pravim formalnim grijesima ne smijemo olako pristupati, kao da se radi o malenkosti. Dok se ne odijeli grešnik od grijeha, ne može ozdraviti, ne možemo ga spasiti. Schnackenburg opisuje obraćenje kao »potpun stav čovjeka pred Bogom«, kao »novo shvaćanje samog sebe pred svetim, a ipak dobrostivim Bogom«, kao »odlučno gnjušanje nad svim prekršajima i uvredama Boga, nad svom ljudskom samovoljom i neposluhom«, kao »težnju da se potpuno i veselo podvrgnemo Božjoj volji« (Christliche Egzistenz, I, 44). U svetoj ispovijedi važniji je taj preokret volje, nego taksativno nabranje grijeha bez mržnje na grijeh, bez spremnosti na popravak. »Oprošteni su joj mnogi grijesi jer je mnogo ljubila. A kome se manje prašta, taj manje ljubi« (Lk 7, 47). A tko ne ljubi ništa, jer ljubi svoj grijeh, tome se ništa ne prašta.

Treće. Krist nije donio samo »metanoiu« novog mišljenja po vjeri i novog djelovanja po čudorednoj obnovi nego i *novog bivstvovanja* po milosti čovjekova pobožanstvenjenja. To je najdublji preokret povijesti, najdublja preobrazba čovjeka do u srž njegova bića. Krist je navješćuje Nikodemu kao novo rođenje: »Tko se odozgo ne rodi, ne može vidjeti kraljevstva Božjega« (Iv 3, 3). To je ono »*krštenje ognjem i Duhom Svetim*« koje Krstitelj pripisuje Kristu. Sakramentalno se daje »vodom i Duhom Svetim«, a preobrazuje naše biće u novo stvorenje nadnaravno uzdignuto na nov život u Bogu.

Krist je nastupio kao onaj koji ima »vlast praštati grijeh«. Tu je vlast dao i Crkvi u dva sakramenta: krsta i pokore. No kad Isus govori o krštenju, povezuje praštanje grijeha s davanjem novog života. Voda je

dvostruki simbol: i pranja prljavštine da se očistimo, i davanja života da se preporodimo. Taj simbol starih religija uzima Krist za prvi sakrament kršćanske inicijacije, kojom se ulazi u Crkvu kao kraljevstvo Božje. Svi ostali sakramenti nastavljaju djelo krštenja — te klice najdublje »metanoie« našeg bića iz naravnog u nadnaravni život, koji pretvara »sinove srdžbe« u »sinove posinjenja«, sluge Božje u djecu Božju. Iz te klice Božjeg života treba da izraste stablo kršćanskog života koje će roditi rodnom pravednosti. Krštenje je obveza da stupimo na novu stazu, da prihvatimo nov zakon ljubavi, da živimo s Kristom za Kraljevstvo, da koračamo prema nebeskoj domovini. Kao što je tjelesno rođenje početak naravnog zemnog života, tako je krštenje početak nadnaravnog prema nebu upravljenog života. Ono traži rast, odgoj, ishranu, obnovu u obitelji Crkve kao što naravni porod traži u naravnoj obitelji razvoj ljudskog života. Zato je ova »metanoia« trajan zadatak i krštenika i crkvene zajednice.

5. »Metanoia« apostolskog propovijedanja

U Crkvi kao produljenom Kristu nastavlja se Kristova »metanoia« kroz apostolsko propovijedanje. Ono razglasa svijetom Kristovu novost da »raspršenu djecu Božju sabere u jedno«. Zato će udružiti u sebi i vjersku i čudorednu i milosnu preobrazbu ljudi skupa s prethodnom Ivanovom i proročkom pokorom koja pripravlja put milosti.

Već u Petrovoj duhovskoj propovijedi odzvanjaju svi ovi elementi obraćenja: poziv na vjeru u Raspetog i Uskrslog, obraćenje od dosadašnje zloće i zablude, oprostjenje grijeha po krštenju, spasenje od ovog pokvarenog naraštaja (Dj 2, 36—41). Nakon ozdravljenja uzetoga pred Krasnim vratima opet je Petar progovorio u Salamonovu trijemu o istoj temi pozivajući prisutne na vjeru u Krista da bi im doviknuo: »Dakle, obratite se i povratite se da vam se izbrišu grijesi...« (Dj 3, 19) Tom jezgrom prvotne »metanoie« počinjali bi apostoli svoje propovijedanje. K tome bi dodavali i zahtjev *preokreta* (*epistréphein*) cijelog života: Židovima da se od tvrdokornosti okrenu k vjeri u Gospodina te prihvate njegovo Kraljevstvo, a poganima da se preokrenu »od kumira i okrenu k Bogu živomu«. Nakon toga prvog koraka, za svakog pojedinca sudbonosnog prelaza u Kristovu novost, slijedilo bi krštenje s kraćom ili dužom katekumenskom pripravom. Iza te temeljne »metanoie« slijedila bi razrada i izgradnja mnogostrukog života crkvene zajednice. U tom procesu stalno se tražilo obnavljanje prvotnog obraćenja i daljnje usavršenje po vjeri i čudoređu Evanđelja. Kvasac milosti postepeno je preobražavao mlade vjernike prema kršćanskoj savršenosti. Trebalo je čupati mnogo korova iz staroga poganskog shvaćanja i življenja, a kod Židova iz stare judaističke zatvorenosti prema sveopćoj otvorenosti za univerzalno Kristovo spasenje.

Predugo bi bilo u ovom prikazu iznositi teologiju obraćenja u apostolskim poslanicama, napose kod svetog Pavla. To je građa za nov prikaz

sve dubljega shvaćanja Kristove novosti i kršćanske preobrazbe u svlačenju »staroga čovjeka«, da bismo se obukli u »novoga čovjeka«, koji s Kristom živi za Boga.

Crkva nas i u današnje vrijeme uči po II. vatikanskom saboru koliko nam je potrebna duboka »metanoia« ne samo vlastitog srca i života, nego i kršćanske zajednice u novim vremenima. Obraćanje bi moralo biti *stalan proces u Crkvi*. Najprije ono počinje u srcu pojedinaca kao »ćudoredna i duhovna obnova, kojom postajemo slični Božanskom Učitelju i sposobniji da ispunimo dio službe svakome od nas povjeren. To, naime, treba da prvo promatramo: pravo i izvorno naše posvećenje te određenu (sigurnu) sposobnost da bismo rasijali evanđeosku vijest među ljude našeg vremena.« (Pavao VI. u govoru na svršetku Sabora, 1965. s.)

Obnove Crkve nema bez obraćenja pojedinaca i skupina, a obraćenje treba da bude prema poruci proročke i evanđeoske objave.

METANOIA

Summary

Metanoia is an essential element even in the high standards of the contemporary generation, in the conquest of the universe, and in the sexual revolution. To illustrate and define this spiritual transformation and its importance, the author presents examples from the Bible: the ritual metanoia of ancient Israel; the prophetic metanoia of the inner transformation; John's metanoia of penitence; Christ's metanoia of a new life; and the metanoia of apostolic preaching.